discovered in Trench 1. The remains of the Vinholdas (Vinandus) Chapel were found in Trench 4 (Fig. 2), its location coinciding with the chapel location shown in the 1938 plan. The N part of the consistory chamber was discovered in Trench 6 (Fig. 3); part of this building was also discovered during a 1979 survey by A. Lisanka in laying a sewer line. The SE exterior corner of the consistory chamber was discovered in Test Pit 8. The exterior of the S wall, a floor fragment from the ground floor, and the interior of the collapsed cellar were unearthed during the survey. The foundation of the suspected wooden Reformed Church was found in Trench 9 (Fig. 4). A stone wall bound with clay was discovered at this location. A building's interior corner and two walls were encountered in the trench.

Emilijus Songaila, Justinas Račas

Misionierių vienuolynas Vilniuje

UAB „Aketuri architektai", rengdami Vilniaus misionierių vienuolyno statinių ansamblio (UK 761) (Subačiaus g. 24, 26, 30, Vilnius) techninį projektą, projektavimo stadijoje siekdami nustatyti esamų pastatų požeminių dalių būklę, lokalizuoti pagal istorinius planus žinomus neišlikusių pastatų kontūrus, nustatyti kultūrinio sluoksnio chronologiją ir išlikimo būklę planuojamose vystyti sklypo dalyse ir pagrįsti projektinius sprendinius, užsakė žvalgomuosius tyrimus, kurie atlikti 2018 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais.

Teritoriją, kur stovi buvęs Misionierių vienuolyno pastatų kompleksas, XVII a. įsigijo LDK didikas, Vilniaus vyskupijos sufraganas Jeronimas Sanguška. Čia jis 1640 m. pradėjo statyti renesansinius rūmus (pastatas išlikęs iki mūsų dienų), kurie baigti 1650 m. 1687 m. Kotryna Radvilienė rūmus padovanojo vienuoliams misionieriams, kurie čia įsikūrę įsirengė koplyčią. 1695–1730 m. jie prie rūmų pastatė Viešpaties Dangun Žengimo bažnyčią. 1787–1791 m. pastatytas triaukštis mūrinis vaikų prieglaudos pastatas. Vėliau pristatyta oficina ir dar vienas nedidelis iki šių dienų neišlikęs mūrinis pastatas. 1844 m. bažnyčia buvo uždaryta, miesto valdžia ją pavertė sandėliu. Vėliau, 1864–1865 m., buvo įrengta karinė ligoninė. 1859 m. bažnyčia grąžinta tikintiesiems. XIX a. vienuolynas uždarytas, o jo turtas perėjo valstybei. 1920 m. misionierių vienuolija atnaujinta, 1926 m. misionieriams grąžinti vienuolyno pastatai. Po karo vienuolyno patalpose buvo įrengta ligoninė, kurią imta vadinti Misionierių ligonine. 2004 m. prasidėjo Misionierių ligoninės reformavimas ir iškeldinimas.

2008 m. T. Poška atliko žvalgomuosius tyrimus Subačiaus g. 26, 28. Subačiaus g. 28 iškastos 7 perkasos, ištirtas 74 m^2 plotas (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 408–409). Nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis teritorijos P dalyje siekia iki 1,7 m, V dalyje – daugiau nei 3 m. V dalyje ankstesni kultūrinio sluoksnio horizontai nukasti XVII a. pabaigoje ir XVIII a. formuojant dabartinį paviršių. Aptikta XVIII a. pabaiga – XIX a. datuojamų mūrų fragmentų. Subačiaus g. 26 iš viso ištirtas 103,5 m^2 plotas, rasta XVIII a. pamatų fragmentų, o kultūrinis sluoksnis datuojamas XIX–XVI a., jis yra 3,3 m storio.

2013 m. R. Šiaulinskas Subačiaus g. 24–26 atliko žvalgomuosius tyrimus (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 380–381). Iškasti 8 šurfai – iš viso 16 m^2 plotas. Po supiltiniais XX a. II pusės 0,5–2,2 m storio sluoksniais aptikti XVI a. pabaigoje – XVIII a. susiformavę kultūriniai sluoksniai.

2015–2016 m. J. Stankevičiūtė Subačiaus g. 26 atliko detaliuosius tyrimus, kurių metu

1 pav. 2018 m. tyrimų situacijos planas: 1 – 2018 m. žvalgymų vietos; 2 – 2018 m. aptiktų mūrų vietos; 3 – tirto sklypo ribos; 4 – spėjamos ankstesnių pastatų ribos. J. Račo brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2018 investigation: 1 – locations surveyed in 2018; 2 – locations of masonry walls discovered in 2018; 3 – boundaries of the investigated plot; 4 – suspected boundaries of earlier buildings.

ištyrė 3325 m^2 dydžio plotą (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 353–364; *ATL 2016 metais*, 2017, p. 449–452). Nustatyta, jog sklype susidaręs skirtingo storio ir laikotarpio kultūrinis sluoksnis: PV dalyje apie 60 cm gylyje fragmentiškai išlikęs XVIII a. netašytų akmenų grindinys, po kuriuo susiformavęs kultūrinis sluoksnis su XVII–XVIII a. radiniais. Š dalyje kultūrinis sluoksnis siekia apie 2,7 m. Viršutiniai sluoksniai suformuoti XIX–XX a., po jais glūdi XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas. Čia rasta XVII a. II pusės akmenimis grįsto kelio liekanų. ŠR ir P dalyse aptikta XV a. dirbinių. P dalyje vertingas XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis atsidengia 1,2 m gylyje. Rasta mūrinio ir medinio pastatų ir rūsio liekanų, tiglių fragmentų, vario lašelių, atidengta krosnių, XVII a. vidurio ir XIX a. mūrinių pastatų liekanų.

2018 m. ištirtas bendras 124 m^2 plotas. Aplink bažnyčios pastatą, Sanguškų rūmus, vienuolyno pastatą ir oficiną tirti šurfai prie sienų (1 pav.). Archeologiškai vertingas sluoksnis prie pastatų nesusiformavo, fiksuoti tik permaišyti sluoksniai be vertingų radinių. Pavienių žmonių kaulų aptikta šurfe 3, kuris tirtas prie tarybiniu laikotarpiu statyto priestato. Jį statant vyko dideli žemės judinimo darbai į V nuo vienuolyno pastato. Šurfuose 1–11, 13–14, 16, 19, 21–22, 25 archeologiškai vertingas sluoksnis neišliko arba nesusiformavo. Šurfuose 15, 18, 24, 26 aptikta 1924 m. architekto V. Voicechovskio detaliajame vienuolyno pastatų plane nurodyto sklypo PR dalyje šiuo metu neišlikusio pastato liekanų, šurfuose 13–14 ir perkasoje 1 – sklypo Š dalyje matomo neišlikusio priestato prie vienuolyno namo sienų liekanų bei buvusio kiemo grindinio fragmentas. Šurfe 16 aptikta buvusio įėjimo į Misionierių bažnyčią plokštė ir akmenų grindinys.

16 m² dydžio ***perkasa 1*** tirta 1924 m. plane sklypo Š dalyje matomo neišlikusio priestato prie vienuolyno namo kontūro vietoje. Po asfaltu ir supiltiniais sluoksniais 30 cm gylyje perkasos R dalyje prasidėjo tamsių suneštų žemių su šviesiais tarpsluoksniais sluoksnis, po kuriuo 40–50 cm gylyje aptiktas lauko riedulių grindinys ir nutekėjimo latako fragmentas. V dalyje griuvenų sluoksnis buvo storiausias. Čia nuo 60 cm gylio prasidėjo tamsių žemių sluoksnis su XIX a. radiniais. Šio sluoksnio apačia fiksuota 1,1 m gylyje. Giliau aptiktas permaišyto smėlio sluoksnis, kuris buvo gilinamas iki pamato apačios, pasiektos 1,7 m gylyje. Centrinėje perkasos dalyje 40 cm gylyje aptikti dviejų sienų, besitęsiančių P–Š kryptimi, fragmentai (2 pav.). Sienos apie 50 cm storio, mūrytos iš lauko akmenų ir raudonų plytų, rištų pilkos spalvos skiediniu. Tarp mūrų nuo 60 cm gylio aptiktas tamsiai rudos spalvos sluoksnis su XVIII–XIX a. radiniais. Nuo 1,1 m gylio kastas šviesaus smėlio sluoksnis, kuriame fiksuotos pamatų įkasimo duobės. Iki 1,6 m gylio, kuriame buvo pasiektos abiejų pamatų apačios, buvo sluoksnis be radinių.

2 m² dydžio ***šurfas 12*** tirtas sklypo ŠR dalyje prie garažo. 60 cm gylyje pasiekta iš betono išlieta netaisyklingos formos garažo pamato apačia. Nuo 70 cm gylio aptiktas pilkų žemių sluoksnis su XVIII–XIX a. radiniais. Sluoksnis tęsėsi iki 1,7 m gylio, giliau tyrimai nevykdyti dėl darbų saugos.

9 m² dydžio ***šurfas 15*** tirtas 1924 m. plane sklypo PR dalyje pažymėto neišlikusio pastato sienų vietoje. Nuo 40 cm gylio prasideda pilkos spalvos sluoksnis, kuriame itin daug radinių, datuojamų XVII–XVIII a. Šioje vietoje aptikta ūkinė duobė, kurios dugnas pasiektas 1,6 m gylyje. Likusioje šurfo dalyje buvo rudos spalvos smėlingas sluoksnis be radinių. Neaptikus plane žymimo pastato, šurfas praplėstas nuo ŠR kampo R kryptimi. Jame rastas iš raudonų plytų mūryto, gausybe kalkių skiedinio rišto mūro kampas. Mūro plotis siekė 50 cm. Kampo vidinėje dalyje fiksuotas plytomis išdėtų grindų fragmentas.

4 m² dydžio ***šurfas 16*** tirtas bažnyčios P pusėje, ties prieangio ir bažnyčios kampu. Po velėnos sluoksniu buvo tamsiai pilkų žemių

2 pav. Perkasoje 1 aptikti galerijos pamatai ir grindinys. J. Račo nuotr.

Fig. 2. The foundation and paving of the gallery discovered in Trench 1.

3 pav. Šurfe 16 aptiktas įėjimo į Misionierių bažnyčią akmuo ir grindinys. J. Račo nuotr.

Fig. 3. The Missionary Church threshold stone and entrance paving discovered in Test Pit 16.

4 pav. Šurfe 20 fiksuotos ūkinės duobės pjūvis. J. Račo nuotr.

Fig. 4. The section of the storage pit recorded in Test Pit 20.

5 pav. Šurfe 24 aptikta varinė plokštelė su augaliniu motyvu. D. Žvirblio nuotr.

Fig. 5. A copper plate with a floral design discovered in Test Pit 24.

su šviesesniais tarpsluoksniais sluoksnis. Po juo 80 cm gylyje aptiktas akmenų grindinys ir betoninė plokštė, žyminti anksčiau buvusio įėjimo į bažnyčia vietą ir lygį (3 pav.). Palikus betoninę plokštę, šurfo Š dalyje 1 m atstumu nuo sienos grindinys buvo praardytas. Po juo buvusiame juodų žemių sluoksnyje 1 m gylyje aptikta koridoriaus, o 1,2 m gylyje – bažnyčios sienos banketės, išsikišančios po 50 cm nuo sienos. Likusioje šurfo dalyje permaišytų juodų žemių ir rusvo molio sluoksnis tirtas iki 2 m gylio.

4 m^2 dydžio ***šurfas 17*** tirtas į P nuo vienuolyno namo V priestato. Po velėna buvo pilkų žemių sluoksnis, kuris tęsėsi iki 1,2 m gylio. Šurfo Š dalyje ir PR kampe šio sluoksnio siaura dalis tęsėsi dar gilyn, kitur buvo pilka žemė. Šiame sluoksnyje aptikta XVIII–XIX a. radinių. Jis baigiasi 1,8 m gylyje, kur prasideda šviesaus smėlio įžemis.

3 m^2 dydžio ***šurfas 18*** kastas 1924 m. plane sklypo PR dalyje pažymėto neišlikusio pastato sienų vietoje. Po viršutiniu plytelių ir velėnos sluoksniu fiksuotos pilkos žemės su griuvenomis. Sluoksnis tęsiasi iki 50 cm gylio. Šurfo Š dalyje rastos paklotos komunikacijos plastikiniame vamzdyje. P pusėje nuo 50 cm gylio sluoksnis tapo tamsiai pilkas, jame aptikta XVIII–XIX a. radinių. Š pusėje sluoksnis patamsėjo, griuvenos pasidarė šiek tiek smulkesnės. Šis sluoksnis tęsėsi iki 1,1 m gylio. P dalyje nuo šio gylio prasidėjo šviesaus smėlio įžemis, Š dalyje aptikta mūro likučių – dvi eilės nedidelių lauko akmenų, einančių R–V kryptimi, ir plūkto molio sluoksnis. Prie Š sienelės fiksuotas stambus plokščias akmuo.

6 m² dydžio ***šurfas 20*** kastas 1924 m. plane sklypo PR dalyje pažymėto neišlikusio pastato sienų vietoje. Po paviršiniu sluoksniu rastas 40 cm storio pilkos spalvos sluoksnis su XVII–XVIII a. radiniais. Kaip ir šalia esančiame šurfe 15 čia aptiktos dvi ūkinės duobės – viena centrinėje dalyje, kita P–PR (4 pav.). Centrinėje dalyje esančios duobės apačia pasiekta 1,5 m gylyje, PR duobės – 1,8 m gylyje. Anksčiau šioje vietoje stovėjusio pastato liekanų nerasta.

2 m² dydžio ***šurfas 23*** kastas 1924 m. plane sklypo PR dalyje neišlikusio pastato kontūro vietos R dalyje. Po plonu velėnos sluoksniu prasidėjo pilkos spalvos augalinis ir šaknų sluoksnis, kurio apačia fiksuota 80 cm gylyje. Po juo buvo 60 cm storio pilkų žemių sluoksnis su XIX–XX a. radiniais. Giliau aptiktas 30 cm storio tamsių žemių sluoksnis su XVIII–XIX a. radiniais. 1,8 m gylyje pasiektas šviesaus smėlio įžemis. Anksčiau šioje vietoje stovėjusio pastato liekanų nerasta.

5 m² dydžio ***šurfas 24*** kastas 1924 m. plane sklypo PR dalyje neišlikusio pastato kontūro vietos Š dalyje. Po velėna ir 20 cm storio tamsių žemių sluoksniu prasidėjo griuvenų sluoksnis, kuris baigėsi 50 cm gylyje. Šurfo P dalyje aptikta viena eilė plytų, sudėtų R–V kryptimi. Likusioje šurfo dalyje iki P sienos 60 cm gylyje fiksuotas plūkto molio sluoksnis. Šios konstrukcijos sietinos su anksčiau čia stovėjusiu pastatu. Centrinėje šurfo dalyje aptiktas komunikacijų kabelis, Š dalyje, R sienelėje – neaiškus griuvenų ir akmenų moliu surištas sluoksnis, besitęsiantis P–Š kryptimi ir užsisukantis į V. Po šiomis struktūromis buvo 60 cm storio pilkų žemių sluoksnis su XVIII–XIX a. radiniais (5 pav.). Nuo 1,1–1,2 m gylio pasidėjo šviesaus smėlio įžemis.

3 m² dydžio ***šurfas 26*** kastas 1924 m. plane sklypo PR dalyje pažymėto neišlikusio pastato kontūro vietos PV dalyje. Po velėna ir pilkos spalvos augaliniu sluoksniu nuo 30 cm gylio prasideda griuvenų sluoksnis. Jame 50 cm gylyje aptiktas PV kryptimi besitęsiantis mūras, mūrytas iš kelių eilių pilkšvų plytų ir pavienių akmenų, rištų pilkos spalvos skiediniu. Griuvenų sluoksnis storesnis šurfo R dalyje, kur jo apačia fiksuota 90 cm gylyje. Po šiuo sluoksniu buvo šviesaus smėlio sluoksnis. Šurfo V dalyje griuvenų sluoksnis baigėsi 50 cm gylyje, kur prasidėjo rudų žemių sluoksnis. Jo apačia fiksuota 80 cm gylyje pasiekus šviesaus smėlio įžemį.

Missionary Monastery in Vilnius

During a 2018 investigation at Subačiaus St. 24, 26, and 30, Vilnius, a total of 124 m² was excavated. The test pits were excavated near the windbreaks around the church building, the Sanguška (Sanguszko) Palace, the convent building and service building. No archaeologically valuable layers were discovered there (test pits 1–11, 13–14, 16, 19, 21–22, 25) (Fig. 1). Isolated human bones were discovered to the W of the monastery building in Test Pit 3, which was excavated near a Soviet era addition, during the construction of which large-scale earthwork was carried out.

Test Pits 15, 18, 24, and 26 yielded the remains of vanished buildings that stood in the SE part of the plot and are shown in the 1924 detailed plan of the monastery buildings by Architect V. Woiciechowski. The remains of a vanished addition, which was attached to the walls of the monastery house and is seen in the N part of the plot in this plan, and a fragment of the former courtyard paving were discovered in Test Pits 13–14 and Trench 1 (Figs. 2, 3). An archaeologically valuable 17th–18th-century cultural layer had survived at the sites of Test Pits 12, 15, 17–18, 20, and 23–24 and Trench 1 (Figs. 4, 5).